

СТРАТЕГІЯ УПРАВЛІННЯ СИСТЕМАТИЧНОЮ БАНКІВСЬКОЮ КРИЗОЮ

А.П. Яценюк, Національний банк України

Управління систематичною банківською кризою – це тема, яка заслуговує особливої уваги. Виконуючи банківські операції, в деяких випадках, банківські установи трансформують ліквідні депозити у неліквідні позики та вкладення у інвестиції. Ця унікальна якість банків робить управління систематичною банківською кризою справою, що помітно відрізняється від менеджменту інших корпоративних невдач.

Систематична криза з'являється, коли проблеми в одному чи декількох банках стають настільки небезпечними, що можуть несприятливо впливати на реальну економіку. Цей вплив часто найбільш відчутний через систему платежів у кредитних потоках та знищення майнових цінностей. Систематична криза характеризується напливом кредиторів, включаючи вкладників банківських установ, що, в свою чергу, загрожує стабільності банківської системи. Втрата впевненості кредиторів у банківській установі може бути результатом усвідомлення неефективності функціонування банківської системи. Події у країнах Азії в 1997 р. – один з останніх прикладів такої кризи [2].

Кредитори також можуть втратити впевненість у міцній банківській системі через жалюгідну макроекономічну політику, зовнішні поштовхи, або навіть невідповідне програмування реформ у фінансовому секторі. Виникнення як результату кризи ліквідності при нераціональному управлінні може призвести до фінансової паніки та банкрутства.

Слід зазначити, що політика, яка вважається доречною у стабільні періоди, може посилювати фактори невизначеності під час систематичної кризи, погіршуючи довіру приватного сектора та уповільнюючи відновлення процесу економічного зростання. Під час систематичної кризи події можуть швидко змінюватися, банківські умови – погіршуватися, інформація про дійсний стан банків – бути обмеженою і часто застарілою. В таких умовах політика повинна бути націлена на:

- обмеження втрати довіри вкладників;
- захист системи платежу;
- відновлення платоспроможності банківської системи;
- запобігання подальшому макроекономічному погіршенню.

При цьому рішучі дії, направлені на посилення макроекономічної політики та впровадження структурних реформ, можуть, зменшити розміри кризи. Проте учасникам ринку бракує такої ранньої рішучості, оскільки їм потрібен час, щоб усвідомити небезпечність ситуації, і найчастіше вони взагалі відмовляються від конкретних дій. Затримки у виконанні можуть заважати або уповільнювати відновлення як довіри вкладників, так і доступу до міжнародних ринків капіталу, поглиблюючи кризу. Порівняння останніх криз у Аргентині (2002 р.), Бразилії (1999 р.), Росії (1998 р.) та Туреччині

(2000 р.) вказують на важливість швидкого та рішучого узгодження політики [1].

Необхідно зазначити, що при виборі стратегії управління систематичною кризою слід враховувати специфічні умови країни. Специфічні фактори країни включають причини кризи, макроекономічні умови та перспективи країни, фінансову позицію в банківській системі, ризик внутрішнього та зовнішнього поширення та доступність інструментів вирішення.

До специфічних факторів країни належать:

- форма власності у банківській системі та економічному секторі;
- кадрові труднощі;
- юридичні, регулятивні, судові та адміністративні рамки;
- традиції прозорості;
- політична узгодженість і якість керівництва.

Зазначені фактори впливають на темп та успіх стратегій розв'язання кризи.

Останніми роками у світовій банківській практиці з'явилися дві діаметрально протилежні передумови виникнення банківських криз. З одного боку, банківські кризи виникли в країнах зі слабкою банківською системою, де банківська діяльність побудована на залежності від курсу національної валюти, при цьому уряд має досить широку низку інструментів вирішення кризи. Прикладом цього є азіатська криза, яка здебільшого відобразила такі умови. З іншого боку, кризи з'явилися там, де банківські системи є відносно фінансово стабільними, доларизованими, але при цьому уряд має обмежені інструменти вирішення. Останні кризи у країнах Латинської Америки відображають саме ці умови [3].

Виходячи із вищезазначеного, можна спрогнозувати, що майбутні банківські кризи можуть виникати у сукупності за двома вищенаведеними ситуаціями, тому є можливість розробки стратегій управління кризою, адаптованих до місцевих умов економічного розвитку.

На наш погляд, будь-яка стратегія управління систематичною банківською кризою повинна включати три окремі, але взаємозв'язані компоненти.

Перший і найбільш терміновий компонент пов'язаний із гострою кризою ліквідності. Грошові зобов'язання банківської системи повинні бути стабілізовані, стримуючи вилучення депозитів та скорочення міжбанківських кредитних ліній, відновлюючи довіру до банків та захищаючи системи платежу від підриву.

Другий компонент – це ліквідація некредитоспроможних та нежиттєздатних банків з системи та надання банківській системі фінансової стабільності та прибутковості.

Третій компонент зосереджується на реорганізації NPLs та операційній реструктуризації банківських позичальників.

Зазначені компоненти тісно пов'язані один з одним і їх виконання повинно бути ретельно узгодженим. Стадія стримування кризи, що зупиняє відтік депозитів та стабілізує плани на майбутнє, має пріоритетне значення. Заходи на цій стадії дають владним органам управління час проаналізувати причини кризи та розробити відповідну стратегію. Проте увага повинна бути зосереджена насамперед на розробці та впровадженні стратегії для реабілітації фінансової системи. Минулі кризи переконливо свідчать про необхідність спрямування фінансової реабілітації як на банківську реструктуризацію, так і на реорганізацію корпоративного сектора.

При вирішенні проблем виникнення систематичних банківських криз, на наш погляд, доцільно розглядати систему показників, які характеризують ефективність фінансових систем і враховують розвиток банківського сектора (табл. 1).

Таблиця 1

Показники ефективності фінансових систем

Показники	Характеристика ознак показника
Юридична та правова основа	<ul style="list-style-type: none"> - визначення права на власність та договірне право; - ринкові угоди, що застосовуються на практиці; - можливість забезпечувати і користуватися гарантіями; - ґрунтовно розроблене законодавство про банкрутство
Звітність, відкритість та прозорість	<ul style="list-style-type: none"> - практика оцінювання позики, класифікації активів та дотримання положень угод, що ґрунтується на ефективній оцінці партнерів; - ефективні і постійно діючі механізми аудиторської перевірки; - інформація про кредитоспроможність фінансових інституцій; - своєчасне публікування відповідних зведених фінансових даних; - наявність об'єктивної інформації про можливості кредитування або оцінки кредитоспроможності
Контроль з боку зацікавлених сторін та інституційне управління	<ul style="list-style-type: none"> - вимоги щодо адекватності капіталу сумірні з ризиком; - заміна керівництва в разі його незадовільної діяльності; - частка активів банківської системи у розпорядженні фінансових установ державного сектора
Органи регулювання та нагляду	<ul style="list-style-type: none"> - незалежність від політичного втручання у здійснення повсякденного контролю; - повноваження щодо забезпечення прозорості, стягнення штрафів; - належні ресурси для укомплектування штатів, навчання, відшкодування; - здійснення контролю на консолідованій основі; - надання інформації іншим наглядовим органам; - перевірка інформації про управління ризиком, системи внутрішнього контролю та якості активів шляхом регулярного інспектування або здійснення зовнішніх аудитів; - дотримання норм, установлених міжнародними консультативними органами; - заходи щодо запобігання виникненню ризиків; - оцінка систем управління ризиками; - кредитування споріднених осіб; - виникнення ризику та концентрація позик
Структура ринку	<ul style="list-style-type: none"> - фінансовий сектор відкритий для кваліфікованих нових учасників, в тому числі зарубіжних; - участь іноземних учасників в управлінні загальними активами; - показники концентрації фінансового сектора; - ліквідні міжбанківські кошти та ринки капіталу; - регулювання, що дозволяє задіяти весь комплекс фінансових інструментів;

Показники	Характеристика ознак показника
	<ul style="list-style-type: none"> - ефективні і дієздатні системи платежів та розрахунків; - посилений нагляд за якістю активів та адекватністю капіталу з огляду на різкі зміни вартості активів; - стратегія визначення фінансової неспроможності
Схема системи мінімального соціального захисту	<ul style="list-style-type: none"> - страхування вкладів, яке оплачують банки і яке передусім спрямоване на захист дрібних вкладників; - належний розподіл збитків між учасниками підприємницької діяльності; - сувора відповідальність за використання громадських коштів

Вирішальним аспектом в управлінні процесом реструктуризації є визначення життєздатності банку. Фінансові звіти та майнові цінності часто викривлюють дійсний стан справ у банку під час кризи, тим самим ускладнюється визначення фінансового становища банку. За таких обставин життєздатність повинна визначатися за допомогою дослідження двох вирішальних факторів.

По-перше, банк повинен розробити середньостроковий бізнес-план та планування руху грошової готівки. Цей план повинен бути заснований на реальних припущеннях, показувати майбутню прибутковість та середньострокову фінансову спроможність банку.

По-друге, акціонери повинні бути фінансово стабільними, оскільки в разі невиконання прогнозованих даних бізнес-плану акціонери повинні застосувати виправні заходи за рахунок власних коштів.

Таким чином, систематична банківська криза відображає втрати як банків, так і їх позичальників. Тому витрати повинні бути відповідно розподілені між акціонерами, вкладниками, кредиторами та платниками податків. Оскільки процес розподілу видатків серед різних агентів є рішенням як політичним, так і технічним, то виникає потреба в детальному обговоренні проекту стратегії. Цей процес досить трудомісткий, бо визначити збитки надзвичайно важко, тому що NPLs не мають ніякої чіткої ринкової вартості і розмір збитків постійно змінюється відповідно до змін у діловому середовищі.

Список літератури

1. Alexander, William E., Jeffrey M. Davis, Liam P. Ebrill, and Carl-Johan Lindgren, 1997, Systemic Bank Restructuring and Macroeconomic Policy (Washington: International Monetary Fund).
2. De Luna – Martinez, Jose, 2000, “Management and Resolution of Banking Crises: Lessons from the Republic of Korea and Mexico”, Word Bank Discussion, Paper – 413, March.
3. Enoch, Charles, Gillian Garcia, and V. Sundararajan, 2002, “Recapitulating Banks with Public Funds: Selected Issues”, in Building Strong Banks Through Surveillance and Resolution, ed. by Charles Enoch, David Marston, and Michael Taylor (Washington: International Monetary Fund).